

נתן הלוקח לו, למוכר, את המעות, ולא משך הימנו את הפירות יכול הלוקח וכן המוכר לחזור בו מן המקח.

ואף על פי שיכול הוא לחזור בו, אבל, מכל מקום, אמרו: (14) מי שפרע [הקדוש ברוך

ביצד קונים מטלטלין — "פירות" את המעות, ומעות אינם קונות את הפירות?

משך הלוקח הימנו, מן המוכר, את הפירות, ולא נתן לו מעות קנה ואינו יכול לחזור בו, היות ומשיכת הפירות קונה.

רש"י פסק כריש לקיש שמעות קונות דבר תורה, ראה תוספות מו ב ד"ה ופירי וברש"ש שם, ולדבריו לא אמרינן יש דמים שהן כחליפין, וראה עוד בחידושי הגרנ"ט סוף סימן קס].

14. א. להלן מח ב נחלקו אמוראים אם מקלים אותו באמירה זו, או שרק מודיעים לו דע שאם תחזור סופך להפרע ממך, ראה שם.

ב. הרמב"ם בפירושו המשניות כתב: ואמרו מי שפרע הוא דין מדיני אותו שלא קיים מה שפסק עמו, כי יש לו לצעוק עליו הצעקה במעמד האיש ההוא שהוא טעון, ובאיזה מקום שירצה, וזה לשון אותה צעקה מי שפרע כו'. משמע שזה שרוצה לקיים המקח הוא שאומר "מי שפרע" כו' לזה שחוזר בו.

אבל במאירי כתב: שחבירו קובל עליו בבית דין, ובית דין מביאים אותו ומודיעין לו שאין זה מעשה הראוי, ואם לא רצה מקלים אותו ואומרים מי שפרע כו'. משמע שבית דין הם שאומרים "מי שפרע" כו' לזה שחוזר בו.

וכן הוא ברמב"ם בהלכות [מכירה ז א — ב]: כל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר, לא עשה מעשה ישראל, וחייב לקבל מי שפרע. וכיצד מקבל מי שפרע, אורין אותו בבית דין ואומרים לו מי שפרע כו'.

ג. ענין אמירת מי שפרע כו' הוא בין כנגד הלוקח בין כנגד המוכר, כל שחוזר בו, ואין חבירו מסכים בחזרתו, אומרים לו מי שפרע כו' — מאירי.

לחבירו: בכמה נתן לי את שלך, בכך וכך, וזה חוזר ואומר לו: בכמה נתן לי את שלך, בכך וכך, ונתרצו שניהם בדבר, אם משך האחד את שלו נתקיימו הדברים — רש"י.

בביאור מה שכתב רש"י בין ב"תורת דמים" כתב רבי עקיבא איגר שתי דרכים:

האחת: משיכת החפץ האחד קונה את החפץ השני מדין "קנין כסף", ואף על פי שבדרך כלל מעות אינם קונות, מכל מקום על אופן זה — שהחליף חפץ בחפץ לפי ערכם הממוני, אמרו: יש דמים שהם קונים כחליפין, כיון שהיו מילתא דלא שכיחא. [לקמן מו ב, כדעת "בעל המאור" שם ודלא כהרמב"ן].

השניה: משיכת החפץ האחד, היא כמשיכת מטלטלין תמורת מעות, שמשיכת המטלטלין מחייבת תשלומין, ואף כאן החפץ הנמשך נחשב כמטלטלין, והחפץ השני נחשב כ"תמורת החפץ", ואז — אין משיכת החפץ קונה לחבירו את החפץ השני, אלא שנתקיימו הדברים. כלומר חל עליו חיוב לתת לחבירו את החפץ הזה, שמחשיבים אותו כ"תמורה" של החפץ הראשון. [וכפי שהובא לעיל בהערה 6 ששייך לקבוע איזה סוג מעות מתחייב הקונה למוכר עבור החפץ הנמשך].

והנה לשון רש"י מדוקדקת מאד לפי הדרך השניה שהרי לענין "תורת חליפין" כתב רש"י שבמשיכת האחד קנה חבירו, ואילו לענין "תורת דמים" כתב רש"י שבמשיכת האחד נתקיימו הדברים, וראה עוד במאירי. [בספר "דרכי דוד" העיר על הדרך הראשונה: הלא